

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindellicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1558. Soc. 19

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Cardinalis
mirabiliter
à Leone sa-
natur.

Moritur Al-
phonfus Bar-
retus.

P. Andreas
Ramirius.

Occasio fun-
dandi Colle-
gii Brigantini.

12. Cardinali Henrico ex mærore ægrotanti Ulyssipone, divinitus apparuit Leo Henriquius, qui tum Eboræ degebat Collegii Rector, apprehensaq; illius manu pristinae sanitati restituit, atque ocyus iterum ab Angelo Domini, vel modo alio mirabili restituitur Eboræ. Inde nata Henrico ingens de Leonis virtute existimatio, & auctus amor in Principe adversus nostram Societatem.

13. Ulyssipone 12. Februarii vitam naturæ reddidit Alphonfus Barretus Portuensis, germanus Joannis Nunii Patriarchæ. Excelluit sui contemptu, & multo animarum zelo, quem vel tiro notum fecit raris exemplis, ut in ejus vita refero. Barcellis (oppidum est nobile diocesis Bracharenfis) è vivis migravit P. Andreas Ramirius: post morbum diuturnum eò missus fuerat, aurâ patriâ restituentus valetudini; at resurgente malo, patriam & vitam liquit. De ipso scriptum comperio, *instar hominis sancti vitam efflâsse, speculum fuisse virtutum.*

14. Hoc anno commentum insolitum ansam præbuit fundationi Collegii Brigantini. Presbyter quidam Castellanus hominem se fingens de Societate adierat Brigantium, nostraque ministeria bonâ famâ egerat. Cum cives erexissent ædificium monialibus habitandum, ipsis persuasit Fradiquius, id illi nomen, darent potius nostræ Societati: citra dubium futuram suis ministeriis, & filiorum instructione valde utilem: adirent P. Franciscum Borgiam Commissarium, ut urbis voto subscriberet. Placuit omnibus. Electi duo nobiles, pater, & filius; sed visum, iret cum ipsis Fradiquius. Timens suam nudari stropham, negabat id esse necessarium: verum consensit volentibus, atque omnes se viæ dederunt Vallisolerum.

15. In medio itinere Fradiquius de comitatu se subtrahens amplius non comparuit. Tum sibi persuadere, Fradiquium non Apostolum esse, sed impostorem, ut probabat res ipsa. Igitur deliberant, progrediendūne sit, an domum revertendum. Cum esset superata major pars itineris, pergunt ire Vallisolerum. Conveniunt Borgiam, telam omnem retexunt, suæ civitatis tradunt literas. Legatis auditis, Borgia manantibus piis lacrymis, genua flectit coram Crucifixi simulacro, clarâ voce habet gratias ob modos, quibus ad se vocet animas, & Societatem curet augendam. Post dies aliquot, visis documentis fundationis oblata, ac negotio perpenso, respondit acceptare se novum Collegium. Quæ in rem opus forent, scripsit ad Lusitanum Provinciale, ad urbis Senatum; atque ad Ducem Brigantinum. Anno 1561. cum capimus Collegium habitare, recensere initia, cum ab eo anno computentur.

Annus 1558. Soc. 19.

Societatem
ingreditur
Benedictus
Toscanus.

1.
EX cis, qui dedere nomen Ordini nostro, meretur specialem mentionem modus, quo DEUS sibi conjunxit Benedictum Toscanum Portuensem. Novembri ad nos venit Doctoris gradu in Jure Civili donatus. Quod polleret ingenio, mens ipsi erat ad magisteria conscendere. Cum hujusmodi Candidati lectione publicâ, ostentationem vocant, sui essent præbituri specimen; quo tempore Toscanus voluit adire suggestum, jus de more coram Academia expositurus, subito sensit evanuisse de memoria, quidquid ipsi, tamen aliâs fideli, commendaverat. Igitur immodico suffusus rubore è conspectu se proripit. Inter has nubes fulsit illi divinum lumen; nam cognita rerum humanarum vanitate, se mancipans societati, apud nos vixit magno exemplo, mortuus in Brigantino Collegio.

Provincialis
cum focus in
Romam: qua
passi sunt.

2. Mense Januario iterum Provincialis cum aliis Patribus, mutato solum Ludovico Gonsalvio propter valetudinem, & ejus loco substituto Ignatio Azbedio, Romam aggressus est iter. Pervenerunt Complutum, cum declaratum voce præconis jussu Philippi Regis bellum adversus Pontificem, & non permitti transitum Romam: idcirco Patres in Lusitaniam reversi. Sed rebus hoc anno inter Regem, & Pontificem compositis, tertio iter idem terrestre suscipere, nempe

nempe Michaël Turrianus Reginae Confessarius Provincialis, Gonsalus Vasæus Mellus, Ludovicus Gonsalvius, Emmanuel Godinius Lusitaniæ Provinciæ Procurator, ac Georgius Serranus Procurator Brasiliæ, ac Indiæ, qui gradu Dôctoris Romæ laureatus.

3. Non desuere labores, ac incommoda: nam ingressi Galliam in oppido Daxio, quod Bajanâ distat diei unius itinere, tanquam exploratores missi sunt in carcerem. Commendaverant Turriano, ne loqueretur, ut posset latere. Quamvis ostenderent testimonia, cujus essent nationis, fides non est adhibita. Sed separatim examinari severe. Cùm Ludovicus Gonsalvius sciret Gallicè, crederetque eo idiome benignius se audiendum, in statu pejori rem locavit; magis enim inde suspectus erat. Interrogatus Provincialis candidè respondit: *Dicor Michaël Turrianus, Aragonensis natione, horum, quos habetis victos, superior, & in Lusitania Provincialis.* Hæc unice dicta, quæ vis virtuti, ac veritati est, sic Præfecti molliere animum, ut liberos dimiserit; adjiciens, senem illum locutum nudam veritatem.

4. Per angustias alpium dictas à S. Adriano, qui transitus in eis montibus est difficilior, evasere ad Italiam. Maji 9^a. Romam subeunt primi omnium, qui ad comitia vocati fuerant. De Turriano venturo vix spes affulserat. Laynius Generalis. Undè Julii Didacus, seu Jacobus, Laynius renunciatur universæ familiæ moderator. Ludovicus Gonsalvius Camera pro Societate Lusitana effectus Assistentis: primus fuit in hoc munere. Comitibus his aderat M. Simon Rodericius, qui adhuc non exiit ab Italia. Sacchinus scribit è Venetiis accessisse. Noster verò Alcazar historicus Toletanæ Provinciæ, de Mursia ad Comitia profectum ait. Ut credo, secutus est Tellium nostrum, qui Simonem post iter Romanum, & colloquium cum S. Ignatio, Mursiam secessisse memorat. P. Sacchino potius credendum cenfeo.

5. Absente Provinciali tenuit clavum Provinciæ Ignatius Azebedius. Azebedius Vice-Provincialis. Ut fuit studiosus sui corporis affligendi, lustravit collegia iter faciens pedibus. Duo magni momenti interim accidere. Ex Angola venerunt Ulyssiponem Legati Regis barbari postulantis Evangelicos operarios, qui de Societate JESU forent, alios se nolle. Regina, & Cardinalis rem Vice-Provinciali communicant, & commendant. Ille Conimbricam dat litteras, ut Collegiorum moderatores subditis rem faciant notam, quisque in charta notet, quem sentiat spiritum ad agrediendum hujusmodi expeditionem, si ipsis injungatur. Præterea scribant moderatores, & Consultores, qui videantur magis apti, & quos ipsi mitterent, si Provinciam gubernarent. Verùm cùm hæc expeditio variis de causis dilata fuerit usque ad annum 1560, in eum annum reservamus.

6. Per idem tempus vacante monasterio Pedrozo ob mortem Sancio Monasterium Pedrozo datum Collegio Conimbricensi. Noroniæ Abbatis Commendatarii, illud Regina donavit Collegio Conimbricensi. Adhuc ibi vivebant Patres, vel Monachi quatuor sub domestico Superiori. Diplomata, quibus Pontifex talem donationem confirmavit, expedita fuerunt Junio anni 1560. Id cœnobium est in Portuensi diocesi, ab Portu distat leucis duabus. Quis fundaverit, dissentiant ea de re nimium vetusta scriptores. Sacrum erat divi Petro, & Paulo. Ab divo Petro nomen illi datum *Pedrozo*. Habuit amplas possessiones, quarum magna pars temporum vicissitudine interiit, aliis dominis in non sua irrepentibus. Rex Alphonsus Henricus plurimas, quibus adhuc fruitur, immunitates concessit, ob quas monachi promittere quotidianum sacrum, dum staret mundus. Promisso satisfit usque in hodiernam diem.

7. Exquisitis gaudebat tum Christi Domini, tum Sanctorum reliquiis, Culter, quo excoriatus est D. Bartholomæus. quarum pauca in templo conservantur. Inter eas cernitur culter, quo pellis avulsa est divo Apostolo Bartholomæo. Vix cum manubrio palmum excedit. Quotannis circumfertur in publica supplicatione. Aqua, cui immergitur, potata liberat febribus. Et quamvis tanto intervallo annorum toties aqua sit tinctus, ignorat rubiginem.

Ad Indiam
profecti.

8. Ad Indiam concesserunt cum Pro-Rege Constantino de Bragança, filio Brigantini Ducis, P. Marcus Pancrudus, & Andreas Fernandus, qui jussu S. Francisci Xaverii primus de Societate ex India venerat ad S. Ignatium de rebus Indicis edocendum. S. Parens dum vixit, ad Indiam regredi non permisit. Postea sacris ordinibus initiatus egregiam in convertendo animas impendit operam, multisque claruit virtutibus. Pancrudus domo Valentianus annos sexdecim laboravit in Molucis. Die 7. Aprilis solverunt è Tago. Non admisit Prorex alteri mensæ, præterquam suæ, accumbere. Omnium tum corporis, tum spiritus necessitatibus præstò fuere.

Ingressi Soci-
etatem,

9. Qui de novo huic familiæ adscripti sunt, cæteris præstabant: Joannes Rebellus, insignis in sacris missionibus obeundis. Ludovicus Crucius, humanioris litteraturæ excellens Magister. Didacus Andradius martyr in itinere Brasiliæ. Emmanuel Pimenta, sui temporis Poëta præstantissimus. Laurentius Freitas in obsequio pestiferorum defunctus. Martialis Belartius, Brasiliæ Provincialis, multa in eo perpeffus itinere. Didacus Cisnerius in Jure Civili Doctor. Antonius Menesius, adolescens primæ nobilitatis, qui dein jussu Philippi Regis migravit in Italiam, ac Romæ vivorum de numero excessit.

Tirones in
Domo Prof.

10. In Domo Professa Ulyssiponensi tironum educatio instaurata, five firmè, & stabiliter cæpta, eò missis aliquot Eborà, & Conimbricà. Anno 1556. jam retuli, quid in hoc certi compererim. Illic ad nos venere Sebastianus Baradius Ulyssiponensis, nostræ Societatis inter prima lumina jure numerandus: Antonius Monserratus vir exquisitissimæ charitatis.

Chorus in
Domo Prof.

11. Paulus IV. Pontifex maximus in supra dictis Comitibus Patribus congregatis injunxit usum chori, non cantu figurato, sed simplici pronuntiatione, more Theatinorum, quos ipse instituerat. Quamvis Patres proposuerint rationes validas, quibus S. Ignatius permotus sit ad suos hoc penso liberandos, flecti noluit. Idcirco in Domibus Professis (duæ tantum erant, Romana scilicet, & Ulyssiponensis) chorus institutus. Huic muneri satis fiebat ab aliquot Patribus & tironibus, ut cæteri forent expediti ad peragenda nostra ministeria. In Collegiis ea consuetudo non introducta. Cùm Pontificis imperium mandati vim non excederet, eo moriente expiravit.

Res Conim-
bricenses Col-
legii.

12. Conimbricense Collegium regente Didaco Mirone, florebant plurimum studia litterarum. Confluxerant in scholas nostras penè mille discipuli. Eos inter numerabantur multi Franciscani, Divorum Bernardi, & Hieronymi Religiosi, atque ex Congregatione S. Joannis Evangelistæ, qui tum litteris humanioribus, tum Philosophicis disciplinis operam navabant. Diplomate Regio est obtentum, ut in Artium Collegio fierent examina Philosophorum; nam ad id tempus non sine magno nostro incommodo habebantur in aula Academia. Simul impetratum, ut litteraria munera tribuerentur ex ærario Academiae Magistris, ac Doctoribus, qui in Philosophicis actibus objicerent argumenta.

13. Ne scriptationibus fatigarentur auditores, visum est congruum ac utile componi cursum Philosophicum, qui typo mandatus, esset usui discipulis. Hujusmodi cura Petro Fonseca committitur. Verùm ille non discipulis, sed Magistris opus in Aristotelem edidit, sapientium omnium encomiis celebratum. Cur ita fecerit, abundè explicat in voluminum proloquiis.

14. In Artium Collegio audiebatur magno plausu, & Academiae cursu Georgius Serranus. Singulis diebus Dominicis pomeridiano tempore lectionem habuit in Davidicos psalmos. Eodem in Collegio educabantur 60. Convictores è præcipua totius Regni Nobilitate. Tantis erat illorum tum in litteris, tum moribus progressus, ut Regina, & Cardinalis suis ad Rectorem litteris magnopere laudaverint nostrorum industriam communis boni studiosam.

15. Die primo, quo scholas auspicabamur, propositæ theses Philosophicæ: in ejus facultatis auditoriis appensa genus omne poemata: è suggesto Latinâ oratione laudatæ Joannis Regis virtutes, & gesta præclara: qui mos duravit aliquot annos. Perpinianus duabus horis cum dimidia coram Academicis de

diva Elisabetha tam elegantem habuit panegyrim, ut mirâ suspensione, silentio, & aviditate sit auditus. Nam vir ille in facultate oratoria sic Demosthenem, ac Tullium expressit, ut in dicendo ea ipsius oratio fuerit suavior, quâ longior, morâ acuate, non hebetante auditorem.

16. Inter Academicos fervores non elanguit cura consulendi animarum bono. Plurimi sæculares specum sibi domi nostræ delegerunt Manresanam, & S. Patris exercitiis exculti collegere conscientiæ tranquillitatem. Ex transfugis, qui deseruerant Societatem, juvenes duo nobiles facti pœnitentes se restituere Collegio. Diversas regni partes percurrerant Evangelici præcones, Beirenssem regionem, Prioratum Cratensem, & Algarbia. Diebus festis Quadragesimæ focii Theologi Conimbricæ vicinos pagos adibant cum ad populum fidei mysteria edocendum, tum ad animos infensos amicitia vinculo inter se colligandos.

17. In Artium Collegio grassati morbi complures in lectum, quinque in tumultum dejecere. Quippe ædificium ad montis radicem situm, nullis ventilatum Aquilonibus, reddebant parum salubre aquæ putrescentes in lacubus ab inundatione fluminis vicini per hyemem relicta, & æstu vitiatæ, atque corruptæ. Vapore noxio, auram, quâ vivimus, inficiebant. Inter mortuos unus fuit P. Petrus Toscanus, vir intimæ cum DEO familiaritatis. Illius pia exercitia combatantur suaves lacrymæ sponte suâ ex oculis fluentes. Vexatus scrupulis ultra modum. Maligna febre contabuit.

18. Vel hoc, vel aliquo ex annis proximis res contigit non tacenda; unde visum infirma mundi sæpe à DEO eligi, ut fortia quæque confundat. Duæ factiones miserandum in modum laniabant Montem majorem novum oppidum illustre in Eborensi diœcesi. Ad animos pacandos miserat Cardinalis Venerabilem heroem Ludovicum Granatensem. Nihil effecit. Etenim princeps factionum caput & fax nec autoritate Cardinalis, & aliorum, nec Ludovici virtute molliri potuit. Ejus duritiem Granatensis referens Cardinali, adjecit, sibi videri non frangendas iras, nisi rem aggrediantur duo Societatis sacerdotes; sibi compertum, DEUM ipsorum verbis vim addere specialem ad componenda dissidia.

Ope tironum
ingens fructus.

19. interea terni tirones ex Eborensi Collegio consuetam obeuntes peregrinationem ingrediuntur montem majorem. Unus de more catechesim explicans in foro publico, percontatur: sitne aliquis in oppido animis, & odiis infensus adversus proximum suum? E turba vox prodiit: an aliquis sine odio sit, interrogandum erat. Ocyûs adhibita diligentia comperiunt, quanta odia cunctos inflamment, & quinam sit tantæ flammæ caput. Igitur confisi DEO, hominem conveniunt; promunt, quæ in rem dicat spiritus. Hæret vir attonitus novitate: quò se vertat, nescit. Occurrit hinc autoritas Cardinalis, illic Granatensis virtus & pondus, quibus non cesserat: mox venit in mentem, quanta sit levitas manus dare adolescentibus. Dum secum pugnat, mentem subit, eos adolescentes Dei vocem esse, quâ compelletur. Nec amplius aut valet, aut voluit DEO vocanti repugnare, inter lacrymas ubertim cadentes ait: mei Patres, per vos facit de me DEUS, quod non fecit per viros autoritatis summæ; volo pacem, volo concordiam, volo cum proximis meis vivere tanquam Christianus.

20. Habent illi tirones gratias, ac sine mora conquirunt caput alterius factionis. Simili modo expugnant. In locum unum infensos omnes congregant; dantur manus & amplexus indices mutæ amicitia, & firmatæ concordia. Non defuit, qui rem, ut evenerat, scripsit ad Ludovicum Granatensem. Latitanti gestiensi convenit Cardinalem, memorat extincta montis majoris odia. Quomodo id factum, reponit Cardinalis, si nondum misi, ut tecum constitueram, duos sacerdotes Societatis. Tum Granatensis legit epistolam totâ rei serie enarratâ. Miratur optimus Princeps, Deo agit gratias, quòd suum Eborensis Collegium tam utilia gloriae divinæ nutriat instrumenta.

An-